

տակն է: Տաճիկ մտնէ 1—2 առ հարիւր միայն կը կրորտի հպեցընելու ժամանակ:

Եր. Եսմանի մտնէ մտնէ Երուսաղեմէն եւ Արքիպիզազոսի կղզիներէն: Ազնուութեան կողմանէ տաճիկ մտնէ եւսքն է:

Ե. Գաղղիական մտնի լաւագոյն տեսակը Պրըզաներ եւ Հարաւ. Գաղղիա յառաջ բերուածն է, վասն զի գիւրաւ կը սպտականայ: Պուրկուճի, Տէ Լանտ նահանգին եւ Պորտոյի կողմանց մտնէ ստորին է: Գաղղիա ամենեւեմ մտնէ զուրոք չի հաներ սահմանէն, ընդհակառակն ամեն տարի 6—7000 մեղրի կենդանիար ներս կը մտնուի:

Ե. Աղանիական մտն, կը վաճառուի քսակներու եւ ծրարներու մէջ՝ իւրաքանչիւր զանգուածն 2—3 ֆունտը, եւ գաղղիական մտնի ընտիր տեսակն հաւատար է:

Ե. Համարուիական մտն, Հաննովէր, Հըրզպայն եւ այլն յառաջ կու գայ, եւ ընտիր տեսակ է:

Ե. Պալիերական մտն, յառաջ կու գայ զլիւսորաբար Պայլէնկիւս, Գրայզ Միգգէլֆրանք, ուր մեղուաբուծութիւնը շատ յառաջ է: Ընտիր տեսակ է, բայց ինչպէս Գերմանիոյ ուրիշ տեղերու: Նոյնպէս Պալիերայի մտն ալ Եւրոպայի մէջ առեւտրական նիւթ չէ եղած:

Այլուստի եւ Եւրոպական մտնի զլիւսուր տեսակները:

Ու-նորոյսիական մտնի տեսակները:

Ա. Անուիական մտն, Արիական Տաճկաստանի այլեւայլ տեղերէն, որոնցմէ Ջփուռիոյ զեղին մտնէ արեւուազոյն տեսակն է: Փոքր Ասիոյ մտնէ ծագեցերայ կողմերը մեղուք որովհետեւ միտավարդի (Rhododendrum ponticum) ծաղիկ շատ կը գանեն, շատ մտն կու տան եւ շատ ընտիր տեսակն է:

Բ. Ճինիական մտն, մարտը կ'ըլլայ բայց շատ քիչ, եւ վաճառականութեան մէջ զուրոք ուրեք կ'եւրեայ:

Գ. Եւր. Եփէլպոյան եւ զերպերիական մտն, ինչպէս նաեւ Մարտիոյ մտն, որ Անգղիայէն Եւրոպա կու գայ: Ասոնք ըստ բաւականի կարծիք եւ լաւ են, բայց աղտոտ:

Ե. Սեկիւլական մտն, մութ թուփ կ'ըլլայ եւ նուազ հաճոյական հոտ կ'ունենայ: Վաճառքի հանուածը թանձր, երկայնական ստիպրակ եւ կամ գրանաձեւ կ'ըլլայ, իւրաքանչիւր կանգնուած 25 քիւրկրամ, մերթ անձածիկ եւ զանիտ սուփերու կամ արկիներու մէջ, եւ սպիտականալու մէջ՝ քիչ անգամ սպիտակութեան երկրորդ աստիճանին կը հասնի:

Զ. Անիական մտն, շատ կարծր կ'ըլլայ եւ լաւութեան կողմանէ ուռտական գեղին մտնին կը հաւատարի: Ասիկայ յառաջագոյն պերպերականն է: Մարտըքի մտն առաւել պինդ եւ սպիտակ ընելու կը գործածուէր:

Է. Արքիպիական մտն, զլիւսորաբար Մեքսիկոյի եւ Արեւմ. Հնդկաստանի մտն: Առաջինը մանաւանդ Եռաբարանիւր, միտագոյն կ'ըլլայ եւ գծաւորաւ կը սպիտականայ. վերջինը՝ որ չճամայթա յառաջ կու գայ, իրատ գեղին կ'ըլլայ, ըստ բաւականի յարգի է, եւ սովորաբար ծրարներու մէջ կը վաճառուի: Կայ նաեւ Հիւս. եւ Հարաւ. Ամբերկայի մտն:

Ը. Սե-Արքանոս, որ Կուսապուրկի վայրի մեղուի մէկ տեսակը յառաջ կը բերէ, եւ երբեք չի սպիտականար:

Մեքսիկոյի ընդհանուր տեսակներն ասոնք են: Տեսնելը բուսական մտնի տեսակներն ալ:

(Հարանսխիւ)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԳՈՐԹՆԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳՐԻՍՏՈՒՄԻՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԹՈՒՆԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՏՆՆԵՐԸ ՆԵՐՆՏՈՆԵՐՈՒՄԸ

Ս. ՏՈՒՆ

(Հարանսխիւ)

§ 4. Ճան խաղաղադոս/ի խնը պաննը:

Տան խաղաղութիւնը տան արեւկայն է, զոր պահելը տիրոջ դժուարին՝ բայց նաեւ գեղեցիկ եւ պողուէտ պաշտօնն է: Ոմանք կը կարծեն թէ խաղաղութիւնը կը պահեն՝ տան գլխոյն շոյտանելով՝ կամ պատրուակելով պարաւելի գործերը: Բայց լաւ հանգամանաց մէջ չէ այսպիսի տուն մը, որովհետեւ շուտ մը պատճառանք եւ ստախտութիւնը կը յարկգնն այս լուսութեան: Թո՛ղ՝ որ մեծ եւ տեւական տարածանութեան առիթ կ'ըլլայ այսպիսի վարմունք մը, երբ իրն յայտնուի. ասով նաեւ ընտանեաց բարքը կը զեղծանի, կը խանգարի իրաւունքը, կը բթանայ ճշմարտութեան սերը եւ վստահութիւնը կը խանգարի:

Եթէ անուսինք չեն միաբան եւ համակարծիք ինչ ինչ դիպաց մէջ, տղաք եւ ծառայք պէտք չեն նոյն իմանալ: Այսպիսի դիպաց մէջ երկու կողմանէ ալ տեղի տալով միաբանելու է:

Տանտիրոջ եւ տանտիրինոջ ազդեցութիւնը պահելու համար՝ պէտք է որ երկու կողմանէ ալ զգուշացուի որ տան խաղաղութիւնը չլքուի: Այսպէս զոր օր. պէտք չէ գործուիլ տանտիրոջ բացակայութեան ատեն այն բանն՝ որ իւր ներկայութեան ատեն չէր ըլլար: Իւր հրամանաց միշտ պէտք է հնազանդիլ: Եթէ տանտիրը զմեկ կը կշտամբէ, պէտք է որ տանտիրինն ազդակի դէմ դնէ անմիջապէս: Իսկ եթէ երբեք չաւսագովելու ուզէ, մեծաւ զգուշութեամբ ըլլալու է: Նաեւ յանկարծական եւ ոչ բարբոսին իրաւացի խտտութիւնը չի վիստար, եթէ տանտիրինն անձամբ յանդիմանուողին կողմակից ելլելով՝ իբր

անիրաւութիւն չցուցնէ: Բայց նոյն վարժուները կը պահանջուի նաեւ երկանէն նկատմամբ տիրկնոջ:

Եթէ փոքր գծտուծիւնք ըլլան տիրկնոջ եւ ծառայից մէջ, պէտք է տանտիրկինն անձամբ խաղաղել, առանց ամուսնոյն մասնակցութեան. որովհետեւ անով կրնայ պարզ համարիլ թէ տիրկինը չէ կրնար հոգալ տունը, եւ ասով կը սկսի խառնուիլ այն իրաց մէջ ալ, որ միայն տանտիրկնոջ կը վերաբերին: Ընդհակառակն իբրեւ նեցուկ տիրկնոջ երեսնալու է տանտէրն, եւ պէտք է ցուցնել որ սնային գործոց ճշգրի կատարման եւ տան խաղաղութիւնը պահելու համար տիրկնոջ կարգադրութիւնները նաեւ իւրն են:

Ծգոգհուծիւնն է կազմ աղատելու ամենալաւ միջոցն է իշխել անձին, որ կ'ըլլայ կրթութեամբ մնաց եւ սրտի: Անձին իշխելը բունն սաստկութիւնն ու անխորհրդածեալ գառն վարժուները կը զսպէ, կը սանձէ յամանութիւնն ու սեւական ասրածայնութիւնն, եւ զգուշութեամբ գործել կու տայ: Ընչ աւել խաղաղեցուցիչ միջոց կայ, քան հեզահամարյոյ բնութիւնը:

(Հարսուսիւն:)

ՅԵՐՈՅԵԱՆ

ԳՍԵՍԱԿԱՆ ՆՈՐԱԿԷՂ

Գ Ա Ի Ե Ս Ի Լ Ե Յ

Գ Լ Ի Ի Գ

Այնպիսի գիտներ:

(Հարսուսիւն:)

Տոննա Մարիամ որ հարիւրապետին սպառնալիքը լսելով գուժաւոր էր, անմիջապէս ինք զինք փողովէ:

«Չեմ գիտեր, ըսաւ հարիւրապետին, ինչ գործած ենք մահու արժանի: Եթէ այնպիսի բան մ'ըրկնք, որուն մահուան պատիժ կայ ձեր պատերազմական օրինաց համեմատ, դու ինքեզ զիս դահճիս ձեռքը պիտի յանձնես:»

«Ե՛ս. հարցուց Վալիէ, ինչու ես ու՛:»

«Արտիզ հարցուր. եթէ կրնաս՝ քրէ: Ասով ազդիդ յանձնաց թիւը կրնաս աւելցնել, բայց կենաց հետ ոչինչ կրնաս ինծիմ յափշտակել. վասն զի եթէ դուն կարող ըլլայիր զիս դահճի յանձնել, այն աստե՛ն կենալն ինծի համար յանկուցիչ բան մը չէր ունենար:»

Հարիւրապետն խորունկ շունչ կ'առնուր կու տար: «Իրաւ է, կ'ըսեր ինքն իրեն, այլք մընէ-

առնո՞ղ սրկիւյ են, իսկ ասիկայ գծբառ զո՞ճ մըն է:», Այնուհետեւ երկայն ատեն լուռ կեցաւ: Արեւծքը կարծեալ վաւարան էր դարձեր, եւ համազօրեանին կոծակները քակելով՝ թեւերն է կտրէ՝ վանդապապտին վայ սկսաւ վերիվայր ճնմնլ. իսկ Մարիամ վանդապապտին քով անարժէ կեցած՝ սեւեւեւալ կը դիտեր դաշտերէ: Արեւշատի հարիւրապետն եկաւ առջեւը տնկուելով, ըսաւ.

«Մարիամ, ինչ ըրիր ինծի: Ընկերացոյ առջեւ զիս անպատուեցիր. Իսկ հոս համարպետն եթէ միայն զեւրնտիր զինուոր մը պատմեա, բովանդակ գուշոք զիս մասնացոյց պիտի ընէ, եւ ընկերներս պիտի պահանջեն՝ որ ես խայտառակութեամբ իրենց մէջն ի բաց մերժուիմ: Գոռն, եւ միայն դուն յայտ բովանդակ աշխուհի զիս խաբեալ յիմար մ'ըրիր, եւ հիմայ ալ՝ երբ ես քու խաղերդ քանչցայ, կը պահանջես որ ռուտադրու՞ծ պարտազանց ըլլամ: Եւ սակայն, աւելցուց Վալիէ թախծակցի, ո՛ւ, չես խաբուած: Չեմ հեղուր քու արհու՞նք եւ ո՞չ քոյոյգո՞ւ: Ար զգամ՝ որ այն հին դիւցազանց վեհահանութիւնք շունքիմ, որոնք կը պատժէին մասնիրկներ՝ եթէ նաեւ իրենց ամենաիրկները ըլլայ, եւ նոյն իսկ եթէ իրենց սիրտն ալ ասլ հազի ըլլար: Ապրէ, ապրէ եւ միշտ միտքդ ըլլայ որ զիս ընկիրացոյ եւ իմ առջեւ իսկ խայտառակ ըրիր: Ապրէ եւ միշտ միտքդ ըլլայ որ սիրտն ծակեցիր: Ես կ'երթամ այսուհետեւ, այսօր իսկ պիտի ինչգրեմ որ զիս ուրիշ անոջ մը փոխադրեն, բայց զգուշացրէ՛ր նոյն խաղն իմ յաշուրդիս հետ ալ շեղալուս. վասն զի գաղղիական բանակն ինծի պէս տկարն շատ շունքի:»

«Ո՛ւ, այնպէս չէ, Վիգդոր, գուշոց Մարիամ վեր ստանլով. ասով թէ՛ քեզի եւ թէ՛ ինծի կը զպչես, զոր չեմ կրնար թողուլ: Չեմ կրնար սիրել այնպիսի անձ մը՝ որ ինք զինք ինծիմ անպատուած կը համարի, եւ սակայն գիտես թէ ինչպիսի սեր ունիմ քեզի:»

Հարիւրապետ կոծակը գործուց եւ ուսերը կը ցնցէր՝ երբ Մարիամ՝ այն խօսքերը կ'ըսէր: Տրամական զգածուձներ կը տեսնուէին շրթանցը վրայ, զոր Մարիամ չէր տեսներ:

«Գոռն ուսերդ կը ցնցես, եւ ես քեզի համար անապարբ բան մըն եմ՝ կ'ըսմ: Այնպէս զիս կ'մոռնաս: Գոռն, Վիգդոր, զնա խաբէր դահի՞նք:»

«Ո՛ւ, Մարիամ, ո՛ւ՛ նաեւ եթէ հիմայ ալ ինծի խաղ մը խաղաս: Սիրելի է ինձ կարծել՝ թէ բրածոք չէիր գիտեր, երբ այն անարժան գերը խաղացիր: Վ'ուզեմ կարծել՝ թէ բանութեան մը կը հետեւես՝ որ ինձ անծանօթ է: Ո՛ւ, չեմ կրնար քեզի բառնալ մէջտեղէն. զէթ երբ սիրոյս յիշատակը միտքս կու զայ՝ արիւնային սուտե՞րք չգան չեղծանեն յիշատակոյս քաղցու՞թիւնը:»

«Եւ որովհետեւ դուն ամենայն ինչ գիտես, ա՛լ չեմ ուզեր բան մը քեզիմ ծածկել, կ'ըսեմ աներկիւք քեզի՛: Թէ գիտե՛ս ինչ որ կ'ընէի, եւ չեմ հետեւած բանութեան մը, բայց միայն զգածմանցս բունութեան:»

«Կեղծուար», մրմուսաց Վալիէ սկուաները կրճակելով:

«Լսէ՛ ինծի, եւ զաստապարտե՛մ զիս՝ եթէ կրնաս:»